

AVTOMATLAŞDIRILMIŞ İDARƏETMƏ SİSTEMLƏRİ

KƏMALƏ MƏMMƏDOVA PƏRVAZ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
kemale98memmedova@gmail.com

Avtomatlaşdırma İdarəetmə Sistemi (AİS) insan iştirakı olmadan proseslərin tənzimlənməsi üçün idarəetmə nəzəriyyələrinin tətbiqidir. Müasir dövrdə müxtəlif sahələrdə rəqiblərin önünə keçmək, inkişafı təmin etmək və xərclərimin imumsəviyyəyə endirmək üçün avtomatlaşdırılmış idarəetmə sistemlərindən istifadə olunur. Müxtəlif sahələrdə rəqiblərin önünə keçmək, inkişafı təmin etmək və xərcləri minimum səviyyəyə endirmək üçün avtomatlaşdırılmış idarəetmə sistemlərindən istifadə olunur. [1].

Əksər müəssisələrin əsasını avtomatlaşdırılmış idarəetmə sistemləri təşkil edir. İdarəetmə sistemləri avtomatlaşdırılmış sistemə keçməmişdən öncə manual idarə olunurdu. Bu halda kompüter yerinə qeydlər kağıza, jurnallara və s. materiallara yazılırdı. Manual informasiya sisteminin üstünlüyü xərclərin effektiv olması, sistem istifadəsinin çox asan və ixtisaslı işçiyə ehtiyac olmamasıdır. Lakin manual informasiya sistemlərinin bir sıra mənfi cəhətləri var. Bunlar aşağıdakılardır: Vaxt hesabı-Bütün məlumatların təqdim edilmədən öncə yoxlanılması insanlar tərəfindən yerinə yetirildiyi üçün çox vaxt aparan bir prosesdir.

Xətaya meyillilik-İnsanlar tərəfindən məlumatların dəqiqliyinin yoxlanması və doğrulanması, kompüter sistemlərində edilən yoxlama və doğrulama ilə müqayisədə daha azdır.

Təhlükəsizliyin olmaması - Manual sistemlərin təhlükəsizliyi fayl otağına əl yetənliliyin məhdudlaşdırılması ilə həyata keçirilir. İnsanlar icazə olmadan asanlıqla fayl otağına giriş əldə edə bilərlər.

Verilənlərin uyğunsuzluğu-Verilənlərin bir faylda məlumatları yenilədikdə digər nüsxələrin də yenilənməsi problemi çox tez-tez yaranır. Bu da məlumatların uyğunsuzluğuna gətirib çıxarır.

Manual idarə olunan sistemdən avtomatlaşdırılmış sistemə keçid mərhələləri tədqiq edildikdə rahatlıqla görmək olar ki, avtomatlaşdırılmış idarəetmə sistemləri rəqabət qabiliyyətli şirkətlərə biznes sistemlərini sadələşdirməyə kömək edir. Bu cür sistemlər həmçinin biznesin səmərəliliyini artırmağa, işçilərin hesabatlı olmasına, müştəri xidmətlərinin artırılmasına və biznesə daha çox dəyər gətirməsinə kömək edə bilər [2].

Günümüzdə, bütün sahələrdə AİS-lərdən istifadə olunur. Bunlardan biri mənzillərin idarə olunmasının avtomatlaşdırılmasıdır. Bu sistem vasitəsi ilə havalandırma cihazları, daxili və xarici mühiti aydınlatmaq, proqramla işləyən pərdə, televizorun idarəsi, kart sistemə keçid, yanğını başa düşmə və s. təhlükəsizlik sistemləri ilə inteqrasiya edilərək bir mərkəzdən bütün mənzilin minimum kadr və maksimum səmərəlilik nəzarətində mümkündür.

Qeydlərin Avtomatlaşdırılmış İdarəetmə Sistemi (QAİS)-nin istifadə olunmasının başlıca məqsədi müəssisələri kağızsız birmühitə çevirməkdir. QAİS ilə əldə olunan qeydlər bazarda ən son texnologiyalardan istifadə edilərək rəqəmsal formatlara çevriləcək konkret formalarda ola bilər.

İdarəetmədə Hesablama Sistemi müəssisədəki idarəetmə səviyyələrinin maddi vəziyyətləri və fəaliyyətləri barədə hesabat verən bazadır. Rəhbərlik müəssisənin indiki maliyyə vəziyyətini və fəaliyyətlərini müəssisə üçün öncədən müəyyən edilən hədəflərlə qarşılaşdırmaqdan ötrü sistem tərəfindən yaradılan verilənləri istifadə edir[3].

İnsan resursları verilənlərin idarəetmə sistemi, işçilərin günlük iş yükünün idarəsi, işə alınmalarını dəstəkləyir. İşə götürmə funksiyası, potensial işəgötürəni müəyyən etmək üçün analizlərin toplanması və təhlili ilə insan resursları idarəetmə sistemini avtomatlaşdırır.

Elektron ödəniş sistemləri demək olar ki əksər sahələrdə həyatın rahat olmasını təmin edir. Ödəniş sistemlərinin elektron formaya keçməsi ilə ödəniş müddəti olduqca azalmış, çoxlu vaxt, kağız sərfi və mümkün səhvlərin edilməsinin də qarşısını alınmışdır. Elektron ticarətdə ödəmə üsulları bunlardır; elektron kredit kartı, elektron teleferik maşınları, elektron pul köçürmələri üçün satış nöqtələri, elektron pul, elektron çek, smart kart, rəqəmsal pul kisəsi, mobil ödəniş və s. ödəniş üsulları vardır[4].

Azərbaycanda bir sıra elektron ödəmə portalı mövcuddur. Elektron ödəmə portalını müştərilərin ödəmələrini qiymətləndirən və işləyən üçüncü tərəf bir sistem kimi izah edə bilərik. Bu sistemlərin istifadə dairəsi getdikcə artmaqdadır. Əhalinin rahatlığından ötrü ölkənin demək olar bütün ərazilərində bu portalların terminalları quraşdırılmışdır.

Ədəbiyyat

1. https://studbooks.net/2206213/informatika/etapy_proektirovaniya_avtomatizirovaniy_informatsionnyh_sistem
2. Kərimov S.Q. Avtomatlaşdırılmış informasiya sistemləri. – Bakı: Elm, 1989. - 252s.
3. Kenneth C. Laudon -Management Information Systems
4. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/paymentsystem201009en.pdf>